

Inleiding

Deze CIROC-nieuwsbrief verschijnt aan de vooravond van het CIROC-seminar 'De illegale wildlifehandelen'. Het betreft hier een vorm van criminaliteit die nationaal en internationaal steeds meer op de agenda komt te staan. Niet in de laatste plaats vanwege toenemende betrokkenheid van de georganiseerde misdaad. Waarom is deze handel zo aantrekkelijk geworden voor criminele groeperingen? Waarom is er juist nu internationaal steeds meer aandacht voor dit probleem? Wie zijn de criminele actoren en wat is hun modus operandi? En wat vormen belangrijke knelpunten en oplossingen in de aanpak van dit relatief nieuwe fenomeen? Deze vragen staan onder andere centraal tijdens het komende CIROC-seminar. Daan van Uhm – spreker tijdens het seminar - gaat in de eerste bijdrage van deze nieuwsbrief op basis van zijn promotieonderzoek (uitgeverij Springer) in op een aantal van de hierboven gestelde vragen. Hij beschrijft hoe onder invloed van verschillende factoren waaronder de grote financiële belangen de betrokken actoren zich snel professionaliseren en hoe nieuwe actoren uit andere vormen van (georganiseerde) misdaad zich op de wildlife markt hebben begeven. In de tweede bijdrage van Noordegraaf en andere Utrechtse universitaire onderzoekers staat het interventievermogen van de nationale contraterrorisme-strategie over de periode 2011-2015 centraal. De auteurs maken duidelijk hoe het interventievermogen beïnvloed wordt door de zichtbaarheid van de dreiging en de politieke aandacht. Slot en Haverkamp gaan in de derde bijdrage in op financieel rechercheren in de strijd tegen terrorisme en georganiseerde misdaad. Zij concluderen dat financieel rechercheren idealiter in alle fases van het strafrechtelijk onderzoek ingezet zou moeten worden en niet slechts als middel om na veroordeling crimineel vermogen te kunnen 'afpakken'. In de vierde bijdrage doet Roks vanuit een 'crime as work' perspectief verslag van zijn promotie onderzoek onder de Haagse crips en de inbedding van deze 'gang' in hun sociale en geografische omgeving. Vervolgens beschrijven Lensvelt-Mulders en anderen de bevindingen van een literatuurstudie naar de effecten van prostitutiebeleid op de omvang van mensenhandel in acht Europese landen waaronder Nederland. In algemene zin blijken de beleidseffecten van criminalisering dan wel legalisering van prostitutie op de omvang van mensenhandel moeilijk waarneembaar. In de rubriek onderzoek in het buitenland, wederom een bijdrage op basis van afgerond promotieonderzoek, gaat Jude Oboh in op de Nigeriaanse betrokkenheid bij de mondiale cocaïnehandel. We eindigen met de gebruikelijke signaleringen en de aankondiging van twee CIROC seminars.

Prof. Dr. Richard Staring (EUR, CIROC)

Analyse

De professionalisering van criminele netwerken in de illegale wildlifehandelen

Dr. Daan van Uhm (Universiteit Utrecht)

Veranderende perspectieven

Duidelijk was dat er geen 'groene mafia' betrokken zou zijn in de illegale wildlifehandelen; de actoren zouden slechts bestaan uit eigenaren van dierenwinkels en leden van hobbyclubs, concludeerde de in 1994 opgestelde Parlementaire enquêtecommissie opsporingsmethoden, de Commissie van Traa, op basis van grootschalig criminologisch onderzoek naar de aard, ernst en omvang van de georganiseerde criminaliteit (PEO, 1996). Ondanks diverse artikelen van journalisten die in de jaren 1990

INHOUDSOPGAVE

- ◆ Inleiding
- ◆ Analyse
 - De professionalisering van criminele netwerken in de illegale wildlifehandelen
 - Gericht, gedragen en geborgd interventievermogen? Evaluatie nationale contraterrorisme-strategie
 - Financieel rechercheren als onderzoeksinstrument in de strijd tegen georganiseerde criminaliteit en terrorisme
 - In de h200d: een eigentijdse etnografie over de inbedding van criminaliteit en identiteit
 - Aan de grenzen van het meetbare: de methodologische kwaliteit van internationale studies naar de omvang van aan prostitutie gerelateerde mensenhandel met nadruk op Noordwest Europa
- ◆ Onderzoek in het buitenland
 - De Nigeriaanse betrokkenheid bij de mondiale cocaïnehandel
- ◆ Signaleringen
- ◆ CIROC studiedagen

verwezen naar de betrokkenheid van dergelijke criminele organisaties - zo waarschuwde de *Los Angeles Times* bijvoorbeeld voor de betrokkenheid van Chinese, Siciliaanse en Russische gangsters en verwees het *Time Magazine* naar Zuid-Amerikaanse drugskartels die cocaïnehandel zouden combineren met wildlife - ging men er voor een lange tijd vanuit dat opportunisten en toeristen deze illegale handelsvorm domineerden (Van Uhm, 2016a). Pas in de vroege jaren 2000 veronderstelde de Verenigde Naties en een onderzoeksteam van CITES dat de georganiseerde misdaad, met inbegrip van de Russische mafia en Chinese Triades, 'sterk aanwezig en groeiende' zou zijn (e.g. UN, 2003). Deze claims werden versterkt door onderzoeken van universiteiten in opdracht van dierenbeschermingsorganisaties (e.g. Cook et al., 2002). Tegenwoordig is dit beeld geïntensiveerd; de wildlifehandelen wordt regelmatig in verband gebracht met georganiseerde criminele netwerken (e.g. Europol, 2013). Bovendien heeft de 'Commission on Crime Prevention and Criminal Justice' van de Verenigde Naties recent benadrukt dat de illegale handel in wildlife moet worden behandeld als 'zware criminaliteit'; een misdrijf dat bestraft dient te worden met een maximale vrijheidsstraf van ten minste vier jaar of meer.

Sociaaleconomische en geopolitieke invloeden

Het perspectief over de betrokken partijen is aanzienlijk veranderd in de afgelopen twee decennia: van opportunisten en toeristen die 'per ongeluk' illegale producten van wildlife meenemen naar criminele organisaties die de gehele handelsketen controleren (Van Uhm, 2016a). Een mogelijke verklaring zou kunnen zijn dat vanwege de lage prioriteit en toenemende globalisering in de afgelopen twintig jaar opportunisten zich snel hebben kunnen professionaliseren (Petrossian, Pires & Van Uhm, 2016). Zo gaf een illegale handelaar in wildlife aan hoe zijn onderneming zich heeft kunnen uitbreiden tot een miljoenenbedrijf in de afgelopen decennia mede vanwege de internationalisering van de handel. Na arrestatie achtte de rechtbank hem onder meer schuldig aan grootschalige illegale dierenhandel binnen een criminele organisatie (Van Uhm, 2016b). Eveneens zouden de stijgende prijzen op de zwarte markt voor exclusieve

soorten - naarmate ze meer met uitsterven bedreigd raken - een belangrijke aantrekkingskracht kunnen hebben: een kilo neushoornhoorn is tegenwoordig meer waard dan haar gewicht in goud of cocaïne. Voormalige leden van het Medellín drugskartel of Ierse georganiseerde bendes die zich zijn gaan richten op de neushoornhandel illustreren deze verschuiving. Voorts kunnen politieke prioriteiten de focus beïnvloeden van criminele organisaties: in het grensgebied van China en Myanmar (ook wel bekend als de 'Gouden Driehoek') gaven sluikehandelaars - die met brommers meerdere malen per dag de grens overstaken - aan hoe repressief beleid op de opiumhandel heeft geleid tot een overstap op de wildlifehandel; stukken ivoor, olifanthuiden en neushoornhoorn zijn belangrijk smokkelwaar geworden (Van Uhm, 2016a). Ten slotte is het bekend dat georganiseerde misdaad goed gedijt in economisch kwetsbare en onderontwikkelde gebieden waar de overheid er niet in slaagt om effectief het geweldsmonopolie toe te passen (Bovenkerk, 2003). Een bezoek in het conflictgebied Dagestan in de Kaukasus dat een hoge mate van werkloosheid kent, leert op welke wijze de 'kaviaarmafia' samenwerkt met corrupte politie en visinspectie. Volgens enkele stropers worden ze zelfs beveiligd door de regionale milities tegen de federale politie (Van Uhm & Siegel, 2016). Terwijl in het Rifgebergte in Noord-Marokko dat traditioneel bekend staat als 'smokkelaarsparadijs' met een hoge mate van armoede, opportunisten onderdeel zijn gaan uitmaken van criminele wildlife netwerken. Zo bevestigden handelaars hoe ervaren smokkelaars ingezet worden om apen verdoofd met kinderslaapmiddel en verborgen in koffers via boottochten Europa binnen te smokkelen (Van Uhm, 2016c). Hoewel deze regio's bekend staan vanwege de drugs of wapenhandel, zijn het eveneens broedplaatsen voor criminele wildlife groeperingen geworden en is overlap niet verwonderlijk.

Transparantie, criminalisering en militarisering

Naast de sociaaleconomische en geopolitieke invloeden, is ook de transparantie van de handel aan het veranderen: was er voorheen nauwelijks kennis vanwege een tekort aan diepgaand onderzoek, tegenwoordig buigen internationale diensten zoals Interpol, de FBI en CIA zich over deze vorm van criminaliteit. 'Als je meer naar dit soort misdaad zoekt, vind je meer', veronderstelde een specialist van Europol onlangs (Nieuwsuur 2016). Bovendien is het bekend dat de drang naar securitisatie en criminalisering van wildlife producten een paradoxaal effect kan hebben (Duffy, 2014). In gesprek met apenhandelaars in Marokko bleek dat hoewel voorheen alles in klaar daglicht plaatsvond, de handel zich tegenwoordig 's avonds afspeelt; dit vanwege toenemende arrestaties in de afgelopen jaren. De handelaar gaf letterlijk aan dat betere organisatie nodig is om de handhaving te ontwijken (Van Uhm, 2016c). De stropers van neushoorns en olifanten gebruiken tegenwoordig geavanceerde apparatuur (zoals GPS en helikopters) en grote smokkeloperaties van kaviaar worden gecoördineerd in samenwerking met lokale functionarissen (Van Uhm, 2016d; Van Uhm & Siegel, 2016). Ook bewapenen stropers en parkwachters zich steeds beter in de context van de zogenaamde 'groene militarisering', waarbij repressief beleid als oplossing wordt aangedragen tegen de stroperij; als gevolg vallen er in toenemende mate slachtoffers aan beide zijden (Duffy, 2014). Zo hebben bijvoorbeeld velen hun leven verloren in de wildlifestrijd die plaatsvindt in de National Parks in Afrika of tijdens botsingen tussen stropers en handhavers van de federale overheid in Rusland in de oorlog om de waardevolle eijtes van de steur. Deze voorbeelden illustreren dat de handel transparanter is geworden, maar eveneens dat de betrokkenen genoodzaakt zijn zich beter te organiseren en bewapenen.

En de toekomst...

De veronderstelling dat actoren voornamelijk zouden bestaan uit dierenwinkels en leden van hobbyclubs lijkt achterhaald in een wereld waar beschermde soorten in een rap tempo verdwijnen terwijl de waarde gestaag toeneemt. Onder invloed van globalisering, criminalisering en schaarste blijken criminele groeperingen zich rap te professionaliseren en zijn nieuwe spelers met achtergronden uit andere vormen van criminaliteit op de markt verschenen. Zodoende zorgen deze nieuwe inzichten voor een herziend beeld over de betrokken actoren in de illegale wildlifehandel.

Literatuur

- Bovenkerk, F. (2003). *Misdaadprofielen*. Amsterdam: Meulenhoff.
- Cook, D., Roberts, M., & Lowther, J. (2002). *The International Wildlife Trade and Organised Crime: A Review of the Evidence and the Role of the UK*. Wolverhampton: University of Wolverhampton.
- Duffy, R. (2014). Waging a war to save biodiversity: the rise of militarized conservation. *International Affairs*, 90(4), 819-834.
- Europol (2013). *Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA)*. The Hague: Europol.
- Nieuwsuur (2016) Europa speelt grote rol in illegale dierenhandel, 6 februari 2016.
- PEO (Parlementaire Enquêtecommissie Opsporingsmethoden) (1996) *Inzake opsporing; enquête opsporingsmethoden*. Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Petrossian, G.A., Pires, S.F. & Van Uhm, D.P. (2016) An overview of seized illegal wildlife entering the United States, *Global Crime*, 17 (2): 181-201.
- United Nations (2003). *Illicit Trafficking in Protected Species of Wild Flora and Fauna and Illicit Access to Genetic Resources* (E/CN.15/2003/8).
- Van Uhm, D.P. (2016a) *The Illegal Wildlife Trade: Inside the World of Poachers, Smugglers and Traders* (Studies of Organized Crime). New York: Springer.
- Van Uhm, D.P. (2016b) De verwevenheid tussen de onder- en bovenwereld in de wildlife handel. *Cabiers Politiestudies* 38(1): 41-54.
- Van Uhm, D.P. (2016c) Monkey business: the illegal trade in Barbary macaques. *Journal of Trafficking, Organized Crime and Security*, 2 (1): 36-49.
- Van Uhm, D.P. (2016d) Illegal trade in wildlife and harms to the world. In Spapens, A.C.M., White, R. & Huisman, W. (Eds.), *Environmental Crime in Transnational Context*. Farnham: Ashgate Publishing, Ltd.
- Van Uhm, D.P. & Siegel, D. (2016) The illegal trade in black caviar. *Trends in Organized Crime*, 19(1): 67-87.

Gericht, gedragen en geborgd interventievermogen? Evaluatie nationale contraterorisme-strategie

Prof. dr. Mirko Noordegraaf, Scott Douglas DPhil, Aline Bos MSc en Wouter Klem MA (allen Universiteit Utrecht)

Inleiding

In 2011 is door de NCTV de nationale contraterorisme-strategie opgesteld, om een overzicht te bieden van alle maatregelen en een integrale aanpak te borgen. Op verzoek van de Tweede Kamer heeft het WODC een multidisciplinair team van bestuurs- en organisatiewetenschappers, geschiedkundigen en juristen van de Universiteit Utrecht gevraagd om deze strategie te evalueren. Het doel van de evaluatie is inzichtelijk te maken welke bijdrage de strategie 2011-2015 heeft geleverd aan het verminderen van het risico op aanslagen, het verminderen van de vrees voor aanslagen, en het beperken van de mogelijke schade na aanslagen. De evaluatie moet ook aandachtspunten meegeven voor de contraterorisme-strategie 2016-2020. Hoewel de Tweede Kamer zoekt naar een helder en krachtig oordeel over de waarde van strategie in de afgelopen vijf jaar, is de evaluatie een complex proces. De effecten van contraterorisme zijn vaak onmeetbaar, onzichtbaar en onvoorspelbaar. Dit artikel geeft een overzicht van de methode waarmee de onderzoekers dit vraagstuk hebben aangepakt en de conclusies die hier uit voortkwamen over het contraterorisme-strategie.

Aanpak van de evaluatie

De effecten van contraterorisme-beleid zijn niet rechtstreeks te evalueren. De direct effecten van maatregelen zijn moeilijk te bepalen en partners zetten maatregelen tegelijkertijd in. Het is daarmee lastig om een effect (zoals het niet-uitreizen naar Syrië) toe te wijzen aan één specifieke maatregel (bijvoorbeeld het intrekken van een paspoort). De context van de strategie wordt daarmee gekenmerkt door complexiteit: de ontwikkelingen zijn onvoorspelbaar, een onbegrensde groep van partners binnen en buiten de overheid is betrokken en er zijn weinig breed-ondersteunde wetenschappelijke bevindingen om het beleid aan te toetsen. Zo ontstaat de strategie in 2011 in een tijd van relatieve rust; de overheidsbezuinigingen en Arabische Lente lijken de strategie niet direct te raken. In 2015 is de dreiging echter getransformeerd door de